

УДК 65.016

ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПЦІЇ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

А.В. Драгоmareцька¹⁰

Анотація. Розглянуто різні точки зору на поняття "життєвий цикл", проаналізовано етапи розвитку концепції життєвого циклу організації залежно від поглядів різних вчених, виділено основні етапи життєвого циклу організації.

Ключові слова: життєвий цикл, організація, народження, зростання, стабільність, занепад, ліквідація.

Постановка проблеми. Виживання організацій у навколишньому середовищі є дуже гострою проблемою в Україні, враховуючи сучасний етап формування ринкових економічних відносин. Організація, як система, незалежно від форми власності, масштабів діяльності, підпорядковується циклічним законам життєдіяльності. Можливість модифікуватись, переходити на вищі стадії розвитку або ж, навпаки, потрапляти у кризове становища, потребує від організації зміни цілей, стратегій та способів їх реалізації. Вивчення та врахування теоретичних, практичних процесів циклічності розвитку організацій дозволить зацікавленим особам передбачати їх стан у майбутньому, керівникам приймати обґрунтовані управлінські рішення. Важливим та актуальним постає завдання вивчення різних поглядів на основні етапи життєвого циклу організації [1].

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми сутності та закономірностей моделей життєвого циклу організації досліджувались такими науковцями, як: І. Адісес, Л. Грейнер, О. Кузьмін, О. Мельник, В. Воронкова, Л. Лігоненко, О. Ареф'єва, І. Бернад та ін. Низка проблем, пов'язаних із життєвим циклом організації, не знайшла належного відображення в літературі й потребує дослідження, оскільки відсутній єдиний підхід до визначення змісту життєвого циклу організації та класифікації його моделей [2].

Мета статті. Метою статті є визначення поняття життєвого циклу організації та аналіз стадій його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Організації реалізують себе у виробництві товарів, наданні послуг, інформації та багатьох інших напрямках. Майже кожна з них проходить зародження, розвиток, успіх, спад і, зрештою, припиняють свою діяльність. Щодня створюються нові організації. Деякі з них існують довго, вчасно впроваджуючи організаційні зміни, підлаштовуючись під зовнішнє середовище, а деякі через нетривалий проміжок часу ліквідуються назавжди. Тому керівник повинен знати, на якому етапі розвитку (життєвого циклу) знаходиться організація, та оцінювати, наскільки прийнятий стиль керівництва відповідає цьому етапу [3].

Але для того щоб розібратися в основних етапах розвитку організації, для початку треба з'ясувати, що таке "життєвий цикл". Не існує єдиного визначення цього поняття, кожен автор трактує його по-своєму. Думки авторів наведені в таблиці.

¹⁰ студ. гр. МЕ-12 Н.М. Кіровоградський національний технічний університет

Науковий керівник: Глевацька, доц. канд. екон. наук. Кіровоградський національний технічний університет

Таблиця 1.

Визначення поняття "життєвий цикл"

Автори	Визначення
1	2
Штангрет А. М., Копилук О. І., Лігоненко Л. О. [4]	Життєвий цикл – сукупність стадій, які проходить підприємство в перебігу своєї життєдіяльності від створення до ліквідації, кожна з яких характеризується певною системою стратегічних цілей та завдань, особливостями формування ресурсного потенціалу, досягнутими результатами функціонування
Бланк І. А. [5]	Життєвий цикл – загальний період часу від початку діяльності підприємства до природного припинення його існування або відродження на новій основі (з новим складом власників і менеджерів, з принципово новою продукцією, технологією тощо)
Родіонова Н. В. [6]	Життєвий цикл – певні закономірності в розвитку будь-якого підприємства, які можуть відрізнятися швидкістю перебігу та амплітудою рівня розвитку
1	2
Мільнер Б. З. [7]	Життєвий цикл – передбачувані зміни з визначеною протягом часу послідовністю станів
Корягіна С. В. [8]	Життєвий цикл – сукупність стадій, що створюють закінчене коло розвитку протягом певного проміжку еволюції підприємства, після якого його цінності й напрями діяльності можуть принципово змінюватися

Під час аналізу даних таблиці було виділено основні характеристики життєвого циклу, на яких базуються означення, що їх запропонували автори. Отже, життєвий цикл підприємства характеризується:

- 1) послідовністю змін стадій життєвого циклу підприємства;
- 2) унікальною метою та відповідно фінансово-господарськими й організаційними характеристиками на різних стадіях життєвого циклу;
- 3) визначеною в часі послідовністю змін стадій життєвого циклу;
- 4) тотожністю закінченому колу розвитку підприємства.

Отже, з огляду на проведений аналіз означень поняття життєвого циклу організації, у межах цього дослідження під життєвим циклом підприємства розуміємо сукупність стадій, що створюють закінчене коло розвитку протягом певного проміжку еволюції підприємства, кожна з яких характеризується певною системою стратегічних цілей та завдань, особливостями формування ресурсного потенціалу та досягнутими результатами функціонування.

Варто зауважити, що в літературі запропоновано чимало моделей життєвого циклу підприємства, що відрізняються кількістю, змістовністю та послідовністю стадій.

Згідно з Д. Ліппітом та В. Шмідтом виділяють 3 стадії життєвого циклу організації [1]:

- 1) народження – особистий контроль; влада сконцентрована в руках однієї особи;
- 2) юність – командне ухвалення рішень; постановка завдань і цілей; акцент на досягнення стабільності;
- 3) зрілість – акцент на адаптації; подальше зростання.

На думку Д. Міллера та П. Фрізена існує 5 стадій життєвого циклу організації, а саме:

- 1) народження – створення продуктово-ринкової ринкової стратегії; високий рівень централізації; інвестиції;
- 2) зростання – функціональна структура; зниження централізації; швидше зростання; сегментація ринку;
- 3) зрілість – консерватизм в ухваленні рішень; зниження інновацій;

4) відродження – дивізійна організаційна структура; зростання інновацій; диверсифікація товарів і послуг;

5) занепад – консервативність в ухваленні рішень; зниження інновацій; зниження прибутку.

Згідно з Д. Кацом та Р. Канном було виділено 3 стадії, а саме [3]:

1) простій системи: спроби кооперацій, що базуються на загальних очікуваннях команди;

2) стабільна організація – координація та формалізація; створення структури; створення правил;

3) удосконалення структури – формується система адаптації та інституалізації взаємовідносин.

Л. Лігоненко визначає 4 стадії життєвого циклу організації [4]:

1) стадія підйому – покращення кількісних та якісних ознак функціонування підприємства;

2) стадія гальмування розвитку – відносна стабільність якісних та кількісних показників функціонування підприємства;

3) стадія кризи – погіршення кількісних та якісних показників функціонування підприємства;

4) стадія поживлення – уповільнення падіння та поступове зростання показників.

Висновки. Отже, поняття життєвий цикл організації слід відрізнити від поняття загальної тривалості життя організації. Таким чином, життєвий цикл організації – це сукупність стадій, що створюють закінчене коло розвитку протягом певного проміжку еволюції організації, після якого його цінності і напрями діяльності можуть принципово змінюватися. Тому життєдіяльність організації від моменту створення і до ліквідації може бути циклічним спіралеподібним процесом [2].

Модель життєвого циклу організації може служити важливим і ефективним інструментом її діагностики як сприяючи усуненню поточних труднощів, так і дозволяючи компаніям вчасно здійснювати стратегічні перетворення для забезпечення циклічності й, у кінцевому рахунку, "нескінченності" їхнього розвитку.

Список літератури:

1. Бернад І. А. Життєвий цикл організації: поняття та стадії розвитку [Електронний ресурс] / І. А. Бернад. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/ejournals/dutp/20062/-txts/FILO-SOFIYA/06biapsr.pdf>.
2. Ареф'єва О. В. Стратегічне забезпечення життєвого циклу підприємства / О. В. Ареф'єва // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 3. – С. 43–49.
3. Воронкова В. Г. Менеджмент у державних організаціях : навч. посібн. / В. Г. Воронкова. – К. : ВД "Професіонал", 2004. – 256 с.
4. Лігоненко Л. О. Антикризисное управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л. О. Лігоненко. – К. : КНЕУ, 2001. – 580 с.
5. Бланк И. А. Управление активами / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2000. – 720 с.
6. Родионова Н. В. Антикризисный менеджмент : учебн. пособ. для вузов / Н. В. Родионова. – М. : Юнити-Дана, 2001. – 223 с.
7. Мильнер Б. З. Теория организации : учебник / Б. З. Мильнер. – 3-е изд., перераб., доп. – М. : Инфра-М, 2002. – 558 с.
8. Корягіна С. В. Економічна оцінка та планування життєвого циклу розвитку підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / С. В. Корягіна. – Львів : Вид. НУ "Львівська політехніка", 2004. – 21 с.